

Конструктът „селска идилия“ и опитите за традиционен живот в съвременна селска среда

Петя В. Димитрова, Софийски Университет „Св. Климент Охридски“

Petya V. Dimitrova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”

The concept of ‘rural idyll’ and the attempts to live traditionally in a contemporary rural area

Annotation: This article draws on an ethnographic experience gathered in 2019 in Zajezova ecovillage in Central Slovakia. Inspired by the images of a rural idyll, its inhabitants chose to migrate from an urban area to a rural one. Their initial wish is to live traditionally in an authentic rural area where they expect life to be flowing at a slower pace, in harmony with nature, based on cooperation rather than competition. Is such an ideal vision possible to come true, and why does the concept of rural idyll intertwine with the concept of tradition?

Особено през последните пет години, а до голяма степен и преди това, у нас и в западния свят изобщо, се публикуват многобройни академични изследвания и медийни продукти, разказващи за хора, решили да напуснат града и да се установят на село. Зеленина и обширни територии; стари къщи, на които е вдъхнат нов живот, или новоизградени жилища с разнообразни форми и от необичайни за съвременното строителство материали; екологично чисти градини; преселници, които демонстративно обясняват колко по-добре живеят на село, след като са се преместили от града – някои или всички от тези лайтмотиви присъстват все по-настоятелно (и често малко или повече изопачено) в телевизионните репортажи, радиопредаванията, онлайн видеата и други медийни продукти. Контрапункт са на друга любима медийна тема – тази за запустяването на села и обработваеми земи.

Процесът е комплексен и поради това се описва в научните източници с разнообразни термини, сред които: лайфстайл миграция¹, контраурбанизация² (още наричана деурбанизация) и рурализация. За целите на настоящата статия избирам да

¹ Относително заможни индивиди мигрират временно или постоянно към места, които по различни причини се характеризират с добро качество на живот според тях“ (Benson, O’Reilly 2009: 621).

² Намаляване на градското население както в центъра, така и в покрайнините (Antrop 2004: 13-14).

работя с термина „рурализация“, тъй като той описва най-пълнокръвно наблюдаваното от мен по време на теренната ми работа през 2019 г. в екоселище³ Зайежова в централна Словакия.

Симеонова и колектив (2020: 932) дефинират рурализацията така: „Стремежът към по-високо качество на живот и по-здравословни условия увеличава броя на преселващите се от градове в села (...) В случай, че се придържаме към традиционните дефиниции и разграничаване на „градско“ и „селско“, то тогава терминът би трябвало да се отнася само за случаите, когато преселниците се заселват в селски райони и е налице социален икономически дауншифтинг, развитие в селското стопанство чрез връщане на традиционни практики, строителство с естествени материали и традиционни техники, стремеж към енергийна и водна независимост и идеология на нео-аграризъм“. Според тях рурализацията е уникална с това, че залага на развитие на традиционните характеристики на селата, като се набляга на грижата за устойчивото развитие и съхранение на природните ресурси (Симеонова и колектив 2020: 947).

Този процес е особено ясно изразен в екоселището „Зайежова“. В едноименното разпръснато полупланинско село за определено време или постоянно живеят около 80 души в трудоспособна възраст, преселили се от градска в селска среда, упражняващи природосъобразен начин на живот и причисляващи се към „екологично осъзната общност“ (Moravčíková, Fürjészová 2018: 699). Става дума за отворена общност, състояща се от притежаващи имот хора и множество краткосрочни и дългосрочни доброволци; за „общност от помагачи си съседи“ (Eurotopia 2014: 367).

Преселниците от градска в селска среда в Зайежова избират непознато село за осъществяване на търсенията си и имат романтичната и само донякъде практически изпълнима идея, че там ще се научат на традиционни практики, каквито вече не се прилагат масово в градовете и в урбанизираните села. Една от тях например ми сподели: „Исках да се науча как се гледа градина, как човек сам да си гледа храната, имах очаквания да се науча да яздя коне – че може би ще има човек с коне. (...) Исках да се науча на основните за живота неща, които не знам и никога не са ми се случвали. Например като ми е студено, единственият начин да се сгрея да е паленето на огън“ (Л.,

³ Сазонова и Константинов (2015: 4) цитират определение на Гилман (1996): „изградени според човешката мяра и пълноценно функциониращи селища, в които дейността на хората се вписва по такъв начин в природния свят и без да му вреди, че спомага за здравословното развитие на човечеството и може да бъде успешно продължена и занапред за неопределено бъдеще“.

жена, 22, Зайежова). В това изказване се очертава идеализираният образ на селската среда и всекидневието в нея, какъвто многократно ми бе обрисуван и от други преселници в Зайежова. Яздене на коне, отглеждане на градини, палене на огън – все дейности, които типично се асоциират със селска среда и се представят като носещи удовлетворение, но не и случващото се на практика изтощение. Защо се поражда такъв идеализиран образ и доколко е реалистичен той? Защо в представите селска среда и традиция са непременно свързани? Целта на настоящата статия е да предложи отговори, подкрепени с примери от наблюдението ми на живота в екоселището.

Селската идилия и носталгията по традиционното

През 2001 г. културният географ Дейвид Бел се озовава на почивка в Каталуния в преустроена фермерска къща. „Фермата е на отдалечено място, пейзажът е див или по-скоро контролирано див, животът е прост и непринуден, основната дейност е отглеждането на животни (макар че и туризмът набира скорост). Пълно е с животни (диви и опитомени), красиви гледки, тишина и покой, традиционна храна по пазарите, работници в полето. Селски развлечения като разходки, наблюдение на птици и разглеждане на околности са лесно достъпни. Това е почивният пакет *селска идилия*“ (Bell 2006: 149). Ученият съвременно се запитва какво следва да се прикрие или отрече, за да протича тази идилия, както и какво я застрашава – например агромашините, които бръмчат, ливадите, заградени с електропастир, пестицидите, колите на местните, супермаркетите в близкия град, които изобилстват от полуфабрикати и маратонки „Найк“, а също комарите, както и... туристите. И най-вече: разкритието, че тази идилия е изфабрикувана, не е автентична, че съществува като символ, опониращ на градското и конструиран според нуждите на граждани, за които е „обект на желание – понеже по хубав начин не е модерна, и обект на боязън – понеже по лош начин не е модерна“ (Bell 2006: 150).

В статията си географът посочва откъде се формира образът на селската идилия най-често. В репортажите, сериалите и филмите, в рекламите, в литературата, в музиката, в най-разнообразни магазини, дори в чиниите ни; от социална гледна точка – в различните варианти да се озовем в селска среда за известно време (само някои от примерите са къщи за гости под наем, собствените ни вили, коуъркинг пространства в отдалечени райони, сред природата). Според Бел в целия този списък личат три форми на селска идилия: (1) пасторалната – земеделие и животновъдство, но не като агробизнес, а за собствено препитание; (2) природната, дивата – неопитомената

природа, без хора и без култура; (3) приключенската – селската среда като място за приключения, като развлекателна площадка, където има наченки на природа и диво, но основното е физическата издръжливост. Трите форми пък, обхващат променлива комбинация от природа, романтичност, автентичност и носталгия (Bell 2006: 150). Всички те са налице в представите на обитателите на екоселището Зайежова.

Какви са функциите на селската идилия? Идентификации, въобразявания и идеологии се проектират върху този символичен ландшафт и се струпват вътре в него. Вероятно на първо място по важност е, че той е гнездо за националната идентичност – символично пространство, в което се показва какво значи да си българин/словак и т.н. (приложимо е и на регионално ниво – шоп/родопчанин/добруджанец).

Селската идилия служи, за да напомня за миналото, за едно златно минало, което остава все по-далеч, докато в съвременността бърза все повече. Идиличните селски места ни осигуряват и възможност да се докоснем до природата, до по-висшето, да се „презаредим“ (Bell 2006: 150). Селската идилия действа толкова мощно и от толкова отдавна⁴, че е претопила факти като наличието на хронична тежка бедност и онеправданост в селата. Недостойните за нея селяци, неудачниците и всякаква селска „измет“ не намират място в селската идилия, те не присъстват в образите и асоциациите, а ако понякога все пак биват включени, ролята им е на чудовища, на злосторници (Bell 2006: 150).

Как глобализацията повлиява върху селската среда, как се отразява върху нея? Не е пресилено да говорим за глобализирана селска идилия – общ събирателен образ, който се мултиплицира в различни страни и култури и е подхранван например от глобалния туризъм и западните аудио-визуални продукции. Бел дава три примера как се произвежда транснационален образ на селското (Bell 2006: 154–157).

~ Медийна идилия – телевизията, музиката и филмите въздействат върху това как хората по света си обясняват и представят селската идилия. От теоретична гледна точка, Бодрилард още през 1983 г. предупреждава, че телевизията произвежда излишество от образи и информация, които заплашват реалистичната представа за света (Baudrillard 1983: 148). Той смята, че така заживяваме в една естетична халюцинация и в резултат от това изпитваме носталгия, липса на истинското – истински хора, истински ценности. В подобен смисъл, Пашкулев (2013: 6) пише за

⁴ За подробен преглед на историческото развитие на конструкта „селска идилия“ и присъствието му в изкуствата, вж. Bunce 2003.

формирането на „повърхностно клип-съзнание“ от медиите, които „рядко дават нещо повече от общо понятие по какъвто и да е въпрос“.

~ Туристическа идилия – градските хора искат да се докоснат до идилията, каквато са я видели и чули в медиите и за това им помага селският туризъм.

~ Кулинарна идилия – отглеждането и потреблението на храна – едновременните земеделски и животновъдни практики се идеализират, като вече са с етикети „био“ и „органично“, докато индустриалните автоматично се сдобиват с лоша конотация. Налице е култ към свежестта. Бел дава няколко показателни примера за противоречие – защо праскова, докарана от другия край на света, се смята за свежа, а консервирана в града на купувача праскова не е; защо много купувачи биха подминали мръсни и криви моркови (такива, каквито наистина изглеждат, когато се вадят от земята в градината) и биха предпочели равните, изчистени с машини от калта моркови, защо не са склонни да платят повече за първите, които изглеждат по-органични?

Бел обобщава: „селската идилия е продукт на въображението на буржоата, изработен в процеса на урбанизация, индустриализация и модернизация (...) и действащ като опозиция на градското“ (Bell 2006: 158).

Във всякакви медийни продукти и продукти на селския туризъм, селското пространство е символ на безвреме, тишина, идиличност, традиционност. Така се подхранва едно вече изградено усещане, че „селското“ трябва да се опази и поддържа, а не да се развива (Nugin 2018: 94). Движението и скоростта, и респективно свързаното с тях развитие, не кореспондират с конструкта „селска идилия“; тя се нуждае от стабилност и застопореност, за да продължи да съществува (Nugin 2018: 106). В реалността извън конструкта обаче, селското все повече се променя – от източник на производство към поле за потребление и отмора, като улесненията в мобилността спомагат за това. „Селското“ е нещо, което се рекламира и продава, превръща се в стока. Характеристики на тази стока са автентичността, връзката с корените, традиционността – но такива, които са конструирани по съвременен калъп и отговарят на съвременните нужди и идеали.

Друг утвърден теоретик по темата – Майкъл Бунс обособява през 90-те години на ХХ век цитирания до днес термин „кабинетно село“ (*armchair countryside*) – това е идеята за селска среда, която новите поколения формират, докато седят в градските или предградийните си домове, а не докато обикалят из селата (Bunce 1994). В по-скорошна своя статия той се пита как така „добре образовани, електронно свързани потребители, грижещи се за начина си на живот, които са наясно, че светът се променя изключително

бързо, все още не пускат от прегръдките си овехтелите символи на селския свят“; нима това не е достатъчно потвърждение за мощта на конструкта „селска идилия“ (Vunse 2003: 15). Един от по-простите отговори, които ученият предлага, е, че селската идилия съдържа ценности, свързани с изначалната и дълбока човешка нужда от свързване със земята, природата и общността. Хората стават все по-откъснати от това и селската идилия за тях изразява чиста носталгия – тъга по загубено убежище от (пост)модерността⁵.

Бунс алармира за един нов тип „рурализъм“, който се изразява в представата на бивши граждани, хора, които се завръщат към земята, селски занаятчии, пазители на околната среда и други за селския живот като пакет от неиндустриално земеделие и животновъдство, възобновени занаяти и традиции, селски институции и защитена природа. В такъв тип общности селската идилия намира своето най-очевидно и кодифициращо изражение, там е най-вероятно да се открие най-живият мит за идиличната селска среда (Vunse 2003: 26). Точно такъв е бил замисълът при създаването на екоселището „Зайежова“ и по-конкретно екопроекта „Секир“. Преселниците от градска в селска среда, които го задвижват, обаче установяват, че е изключително трудоемък и непродуктивен.

Примери от екоселището „Зайежова“

През 1994 г. двама души купуват изоставения чифлик „Секир“ в село Зайежова, централна Словакия. Те проявяват интерес към „традиционен селски живот“ и опазване на околната среда, но не толкова към изграждането на общност. Целта им е да заживеят тук и да практикуват „прост живот на село“, „назад към корените“, т.е. изцяло извън мрежата – без ток, с традиционни начини за земеделие и животновъдство, занаятчийство за изработка на вещи за бита и на облекло; всичко да се прави на ръка, така че човек да е независим от системата. Случва се малко след разпадането на Чехословакия – време, когато разцъфват купища идеи, някои от които обаче са

⁵ Още през 1991 г. Шорт говори за „романтизирания конструкт“ селска идилия, който представлява убежище от модерността. Той определя селската идилия като „по-малко забързан начин на живот, при който хората следват ритъма на сезоните, а не на стоковите пазари, имат повече време един за друг и съществуват в по-органична общност с място и автентична роля за всеки индивид“ (Short 1991: 34).

прекалено ентузиастки, за да се изпълнят. Оказва се например, че е много трудно в такъв планински район (800 м надм. в.) да се отглеждат достатъчно разнообразни култури, за да се изхранва човек само от самозадоволяващо се стопанство.

Около двамата собственици от самото начало гравитират трийсетина души, като десетина заживяват там. П. (мъж, 51, Зайежова) се присъединява през 1997 г., когато е на 30 години и вече има съпруга и едно дете. Роден е в град Нитра, където в онези години живеят около 70 000 души, но вече има опит с живота в общности в селска среда – в Чехия и Италия. Първоначално семейството прекарва 3 – 4 пъти по една седмица, след което се нанася окончателно в „Секир“ за три години и половина. Стратията на П. е да се грижи за социалното поддържане на общността и това става проблем за съпругата му, която смята, че не ѝ отделя достатъчно време. Проблемът за него пък е, че „се чувства в окови“ и вярва, че би могъл да съвмести отдадена грижа за семейството и за общността. Съпругата му пожелава да има собствена къща в селото и двамата купуват имот на десет минути пеша от „Секир“ в местност с показателното име „Подсекир“, където тя живее и през 2019 г. В крайна сметка с П. се разделят и днес той обитава мобилен дом наблизо до къщата.

Относно трите години и половина споделен живот с други хора, П. коментира: „Нямахме социалните умения да живеем така – да обсъждаме, да взимаме решения заедно (...) общността ни нямаше структура, но ентузиазмът беше голям, а фокусът ни – да правим хубави неща близо до природата, да покажем, че можем. Тогава бяхме екоактивисти, сега само един-двама са такива в Зайежова“. Текущото, което е налице днес, е в сходни мащаби и тогава – „петима души идваха днес, шестима си тръгнаха утре; през някои седмици идваха 10 души, през други – нито един. (...) Никой не ги канеше, сами си идваха. Не бяхме истински хипита, повече се интересувахме от традициите. Под повърхността бяхме повлияни от дзен будизма, а над нея – от стремежа да живеем като традиционни словаци, като прадедите ни“.

Промяната на концепцията на „Секир“ се случва бавно и е свързана с това, че обитателите на стопанството започват да имат деца. П. разказва: „По-възрастните чувстваха повика на семейството и просто бягаха. Намираха си други къщи в Зайежова и се местеха там. През цялата история на „Секир“ тук са живели само 4 семейства“. Така постепенно различните екопроекти се обединяват под шапката на екоселище „Зайежова“.

К. (ж., 35, Серед), която е живяла две години и половина в екоселището (до септември 2013), потвърждава това: „Да кажем, че докато си сам, купуваш парче земя и

започваш да си строиш къща – много малко хора го правят, много рядко. Обаче ако се замислиш за семейство – партньор и деца, започваш да мислиш за комфорт. Тогава хората започват да мислят за по-комфортен стил на живот, вероятно и по-близо до центъра или до автобусна спирка“.

С времето къщите и градините в „Секир“ се утвърждават като център на общността, но не и като място за постоянно живеене – прииждащите или сформиращи се двойки купуват земи в района и инициативата се разраства. Двамата души, закупили „Секир“, са сключили сделката чрез НПО на име „Група за хармоничен живот“ (*Pospolitost' pre harmonický život*), която впоследствие закупува и неизползващото се кметство в центъра на село Зайежова и го преименува на *MNV (Mestny Narodny Vibor* – Съвет на живеещите). То също става общностен център и помещава детска градина за децата на преселниците⁶.

Още отначало „Секир“ е вход към Зайежова, почти всички от сегашните „стари преселници“ първо са прекарвали време там. Все повече и повече хора идват като доброволци или гости, а колкото повече се установяват трайно, толкова повече общностни проблеми се нарояват – конфликти, неразбирателства, любови и раздели. За да се справят с това, започват да канят различни специалисти по психология и сродни дисциплини, които да провеждат семинари за членовете на общността. Преселниците ремонтират сами с естествени материали специален образователен център, наречен „Поломи“ на едноименната местност. Това е бивша сграда, част от чифлик, която днес е изцяло трансформирана в модерен образователен център за живот в близост до природата и духовно развитие. През 2019 г. тя функционира с комерсиална цел – организират се семинари, зелени училища, бизнес събития и др. Новата функционалност се развива от 2016 г., когато „Група за хармоничен живот“ продава правото си на собственост върху „Поломи“ на друга НПО (*Živica*). Не всички от общността в Зайежова са съгласни и това става повод за поредни конфликти. Общностният център *MNV*, както и хранителната банка (своеобразен магазин, обслужващ само преселниците, където се продават трайни стоки на цени почти като на едро и в екосъобразни опаковки) пък, се стопанисват от друга НПО, в която не членуват много преселници. Ясно се очертава разпокъсаността и липсата на цялостна

⁶ Днес детската градина е неофициална и функционира като родителски кооператив. В селото има и частно училище, ръководено от НПО *Živica*. Не е възможно да се регистрира като държавно, понеже няма достатъчно регистрирани жители в Зайежова.

визия на общността относно общностните проекти. Организациите, които би следвало да я представляват, не съумяват да покрият достатъчно широко интересите на всички преселници. От друга страна, и преселниците, като че ли не оценяват достатъчно факта, че благодарение на трудоемката работа на наличните НПО-та, в Зайежова функционираат нужни на общността институции.

От описаното дотук личи как традиционното отстъпва пред модерното; как екоселището действа по съвременни начини, вдъхновени от живота в града, а не от селската идилия, от която са привлечени обитателите му. И все пак, нови и нови хора с коренно различна визия, търсения и причини за идването си, но обединени от визията за селска идилия, разбират за екообщността в Зайежова от събития и уъркшопи в „Секир“, *MNV* и „Поломи“. Понякога те се случват с чисто практическа цел, например: „Има нужда да се окоси тревата, така че викат някой професионалист, който умее да коси с коса, и същевременно правят уъркшоп „Косене на трева с коса“ и който иска да се научи да го прави по традиционния начин, си плаща, за да участва. За тях е начин да изкарат пари и да свършат работата, а същевременно участниците се запознават с екоселището и научават нещо ново“ (К., ж., 35, Сред).

Друг вход към общността е ежегодно организираният от преселниците фестивал⁷ през юли, на който присъстват 600 – 700 души. Там също фокусът е запознаване с традиционни практики и осъществяване на връзка с природата. К. (ж., 35, Сред) разказва за свой приятел, когото довела на фестивала. Преди това той никога не се е занимавал с дървообработка, но по време на фестивала участва в уъркшоп и открива този свой талант. Впоследствие започва да се занимава професионално с това.

Що се отнася до храната, в „Секир“ самодостатъчността е постигната поне наполовина, а каквото трябва да се купи, най-често се намира в хранителната банка. Самостоятелното произвеждане на храна е трудоемка дейност, но се взема присърце от доброволците, тъй като това е част от живота „по традиционен начин“ и „извън мрежата“ и изисква работа с ръце, каквато много от преселниците извършват с радост. С малки изключения, повечето от тях не се задържат толкова дълго в „Секир“, че това да им омръзне и да пожелаят да се върнат към комфорта на набавянето на храна от магазина. Показателно е мнението на дългосрочния 8-месечен доброволец Й. (мъж, 28, Зайежова), който споделя: „Баба ми казваше, че сестрите ѝ я предупреждавали да не се жени за фермер. Това щяло да е работа по 24 часа 7 дни в седмицата. Тя ми каза

⁷ Моменти от фестивала през 2017 г. могат да се видят на адрес: <https://www.youtube.com/watch?v=0aaTQP0b0U4>

същото, преди да дойда тук. И като доход, ми стана ясно какво има предвид. Ако наистина искаш всичко да е подредено и хубаво, ще бачкаш от 6 сутринта до 9 вечерта. Наистина отнема много време и става предизвикателство да намериш време за себе си и за други неща, които искаш. Ето защо някакъв микс между градско и селско ще бъде перфектен“.

Преселниците от градска в селска среда, които наблюдавах в Зайежова, са търсещи хора; хора, които се интересуват от новости – нови концепции, нови ландшафти, нови (или добре забравени стари) практики. Те желаят да попаднат в автентична селска среда, където според тях все още цари традицията, и то във вида, в който те си я представят. Това внушение най-често е обусловено от предпоставените образи на конструкта „селската идилия“. Решението им за преместване е повлияно от мнението им, че в селската среда е по-лесно да живеят в унисон с ценности като сътрудничество, предпочитание на локалното, подчиняване на природните закони и др., отколкото в градската. Нерядко моделите им за живота на село са неосъществими, тъй като са породени от селската идилия (Halfacree 2014: 99) – представата, че на село животът е по-бавен, традиционен, в хармония с живописната природа и с местните хора. И тук проличава бягството – от задушаващото статукво към обещания селски рай. Парадоксалното е, че макар да прокламира автентичност, тази идилия е неавтентична, по-точно изфабрикувана според нуждите на граждани и сбъдната само в някои туристически обекти и в екоселища със строги правила (а дори и там – с уговорки). Конструктът е привлекателен за преселниците, чиято цел е промяна начина на живот, понеже е изтъкан от дълбоки и традиционни ценности като свързване със земята, с природата и с общността и следователно им предоставя убежище от (пост)модерността. На теория в селото не съществуват разнообразните трудности, с които преселниците предстои да се сблъскат на практика – финансови, културни, социални, материални и др.

Малко от наложената представа за градското като модерно и динамично и селското като традиционно и статично се потвърждава в реалността. Двете не са опозиции, каквито се предполага да бъдат, понеже урбанизация, рурализация и селска среда са неразривно свързани (Westlund et al. 2014: 142). Селската среда вече е зависима от градската и това не важи само за урбанизираните села в периферията на

градовете, а и за по-отдалечените. Градът е този, който захранва селата с продукти, услуги и... хора.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

Пашкулев, Д. 2013. Основи на интегралния подход. София: Оргон. [Pashkulev, D. 2013. Osnovi na integralnia podhod. Sofia: Orgon.]

Сазонова, Л. 2015. Животът в екоселище в български контекст. – В: Сазонова, Лилия; Константинов, Драгомир. Животът в екоселище в български контекст. Фондация „Фридрих Еберт“. Бюро България. Анализи, 2-24 [Sazonova, L. 2015. Zhivotat v ekoselishte v balgarski kontekst. – V: Sazonova, Lilia; Konstantinov, Dragomir. Zhivotat v ekoselishte v balgarski kontekst. Fondatsia „Fridrih Ebert“. Byuro Bulgaria. Analizi, 2-24]

Симеонова Славова, М., Я. Къосев, Н. Найденов. 2020. Миграционни процеси, структуроопределящи селищната мрежа в България. Годишник на УАСГ, том 53, бр. 4 [Simeonova Slavova, M., Ya. Kyosev, N. Naydenov. 2020. Migratsionni protsesi, strukturoopredelyashti selishtnata mrezha v Bulgaria. Godishnik na UASG, tom 53, br. 4]

Antrop, M. 2004. Landscape change and the urbanization process in Europe. Landscape and Urban Planning, 67(1-4), 9–26

Bell, D. 2006. Variations on the Rural Idyll. In: P. Cloke, T. Marsden and P. Mooney (eds) Handbook of Rural Studies (London: Sage), pp. 149–160

Benson, M. and K. O'Reilly. 2009. Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. The Sociological Review.

Bunce, M. 1994. The Countryside Ideal. Anglo-American Images of Landscape. London: Routledge.

Bunce, M. 2003. Reproducing Rural Idylls. In: P. Cloke (ed.) Country Visions. Harlow: Pearson.

Eurotopia: living in community : directory of communities and ecovillages in Europe. 2014. Sieben Linden: Würfel.

Halfacree K. 2014. Jumping Up from the Armchair: Beyond the Idyll in Counterurbanisation. In: Benson M., Osbaldiston N. (eds) Understanding Lifestyle Migration. Migration, Diasporas and Citizenship Series. Palgrave Macmillan, London.

Moravčíková, D., T. Fürjészová. 2018. Ecovillage as an Alternative Way of Rural Life: Evidence From Hungary and Slovakia. *European Countryside*. 10. 693-710. 10.2478/euco-2018-0038.

Short, J. R. 1991. *Imagined Country: Environment, Culture, and Society*. (London: Routledge).

Westlund, H., L. Yuheng. 2014. From Urban-Rural to Global Dependencies. *International Journal of Global Environmental Issues*. 13: 141-149.